

Valeh Hacılar'ın Türklük Bilimine Katkıları Ve Yeni Kitabı: Heste Hasan

Cengiz Alyılmaz*

Özet

Tiflis Devlet Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Akademik, Prof. Dr. Valeh Hacılar, Türk halk bilimi, Türk halk edebiyatı, Türk mitolojisi, Türk dili, Türk tarihi, sözlük bilimi ve dil öğretimi alanlarında 24 kitabı, 250 makale ve bildirisi bulunan Türk bilim adamıdır.

Valeh Hacılar, seçkin ve saygın bilim adamı olmasının yanı sıra Gürcistan ve Azerbaycan Türkleri arasında lider kişiliği, devlet adamlılığı ve şair kimliğiyle de tanınmaktadır.

Bu makalede Valeh Hacılar'ın hayatı, eserleri, Türklük bilimine katkıları ve son kitabı (Heste Hasan Heyatı, Şeirlerinden Segmeler (Tiflis, 2009)) hakkında bilgi verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Valeh Hacılar, Türklük bilimi, Türk halk bilimi, Karapapak / Terekeme Türkleri, Heste Hasan.

Abstract

Academician, Prof. Dr. Valeh Hacilar is a Turkish scientist teaching at Tbilisi State University and who has 24 books, 250 articles and reports on Turkish folklore, Turkish folk literature, Turkish mythology, Turkish, Turkish history and Linguistics.

Besides being popular and respectable, Valeh Hacilar is also known for his leadership, public activity and as a poet.

There is information about Valeh Hacilar's life, his works, his contributions to Turkology and his new book (Khasta Hasan's life, selections from his poems (Tbilisi, 2009)).

Keywords: Valeh Hacilar, Turkology, Turkish folklore, Karapapak / Terekeme Turks, Khasta Hasan.

Valeh Hacılar:

Valeh Hacılar, 15 Nisan 1951 tarihinde bugün Gürcistan Cumhuriyeti sınırları içinde yer alan Borçalı bölgesinin Darvaz Köyü'nde dünyaya gelir. Babası "Hacılar"/"Hacıöyü" sülalesinden Doktor Alipaşa Hacıoğlu; annesi ise, devlet üretme çiftliği yöneticisi, belediye meclis üyesi Ayşe Fatma Hanım'dır.

Valeh Hacılar, ortaöğrenimini Darvaz'da tamamlar. 1968 yılında Bakü'de Mirze Feteli Ahundov Adına Azerbaycan Devlet Diller Enstitüsü Rus-Azeri

* Doç. Dr. Atatürk Üni. Kazım Karabekir Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Blm. calyilmaz@gmail.com.

Dilleri ve Edebiyatları Fakültesi'ne kaydolar. 1973'te yüksek öğrenimini tamamlar. Aynı yıl Tiflis Devlet Pedagoji Enstitüsü'ne asistan olarak girer. Hacılar, Azerbaycan İlimler Akademisi Nizamî Edebiyat Enstitüsü'ne bağlı olarak Prof. Dr. Penah Helilov yönetiminde hazırlamış olduğu "Türk Dilli Gürcü Âşık - Şairleri" başlıklı tezini 1984 yılında tamamlayarak "Edebiyat Doktoru" olur.

1985 yılında "Doçent" olan Valeh Hacılar, 1989 yılında Tiflis Devlet Pedagoji Enstitüsü'nün Akademik Kurulu'nda oy birliğiyle Azerbaycan Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanlığı görevine getirilir.

Valeh Hacılar, 1993 yılında hazırlamış olduğu "Gürcistan Türk Folklorunun Temel Özellikleri" başlıklı teziyle "Prof. Dr." unvanını alır.

1997 yılında bilimsel çalışmalarından dolayı Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'den "onur mektubu" alır ve kendisine "takdirname" verilir. 1998 yılında ise, Azerbaycan-Gürcistan devletleri arasındaki eğitim, sosyal, kültürel ve siyasî ilişkilerin gelişmesine katkılarından dolayı Şevardnadze tarafından "Gürcistan Cumhuriyeti'nin en büyük ödülüne (şeref ordenine)" layık görülür.

Valeh Hacılar, 2000 yılının Mayıs ayında Gürcistan Edebiyat İlimleri Akademisi "aslî ve daimî akademik üyeliği"ne seçilir.

Azerbaycan Yazarlar Birliği ve Dünya Azerbaycanlılarını Bilgilendirme Şurası Üyesi, Gürcistan Azerbaycanlı Ziyalılar Birliği Onursal Başkanı Prof. Dr. Valeh Hacılar, Rusça, Gürcüce, Ermenice, İngilizce bilmektedir.

Valeh Hacılar, evli ve iki erkek çocuk babasıdır.

Valeh Hacılar'ın Eserleri ve Türklük Bilimine Katkıları:

Yukarıda alışlagelmiş kalıplar içinde hayatı hakkında bilgi vermiş olduğumuz Valeh Hacılar'ı klişe ifadelerle anlatmak elbette eğitimci, şair, yazar, araştırmacı, bilim adamına haksızlık, vefasızlık ve saygısızlık olur. Ömrünü tamamen Türklük bilimine adayan, dur durak bilmeden çalışan, "elli iken élsiz olan, dilli iken dilsiz olan" Türk boylarının yaşayışlarını, inanışlarını, davranışlarını tespit için oba oba, köy köy, şehir şehir, ülke ülke dolaşan Valeh Hacılar'ı klişe cümlelerle tanıtmak mümkün değildir.

1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılıp Türk Cumhuriyetlerinin (ve Kafkaslardaki diğer cumhuriyetlerin) bağımsızlıklarını ilan etmelerinden sonra yeni devletlerle Türkiye arasında sıkı ilişkiler başlamış; (istihbarî, siyasî, politik kimliğe sahip olanların; tüccarların ve turistlerin binde biri kadar olmasa da) bilim adamları da karşılıklı olarak gidip gelmeye; meslektaşlarıyla irtibat kurmaya çalışmışlardır. Prof. Dr. Valeh Hacılar, Türkiye ile ilk irtibat kuran bilim adamlarının başında gelmektedir. Nitekim kapılar açılır açılmaz o da Gürcistan'daki (Tiflis'teki) mütevazı evinin ve gönlünün kapısını başta bilim adamları olmak üzere Türkiye'den gelen herkese açar. O yıllarda henüz yapılanma dönemindeki Türk Büyükelçiliğinin de en büyük yardımcısı olur.

Yıllardır içinde biriktirdiği, kendini bir ateş gibi, kor gibi yakıp kavuran "kardeş hasreti"ni söndürmek için Valeh Hacılar, 1992 yılının kışına aldırış etmeden kardeşi Gulu Alıpaşaoğlu Hacıyev ile birlikte Kars'ın, Erzurum'un yolunu tutar. Böylece Valeh Bey'le gıyaben tanışıklığımız, hasretimiz 1992 yılında Erzurum'da sona erdi. Bizim dostluğumuza ailelerimizin diğer fertleri (başta eşlerimiz ve çocuklarımız olmak üzere) yakın akraba ve arkadaşlarımız da ortak olunca Hacıyev-Alyılmaz ailesi arasındaki bağ daha da kuvvetlendi.

Prof. Dr. Valeh Hacılar'la irtibatımız her şeyden önce "Gürcistan'da yaşayan ve o tarihe kadar haklarında (bir iki teorik yayın dışında) bilgi bulunmayan, ciddî araştırma ve inceleme yapılmayan Karapapak / Terekeme Türkleri'ni tanımamıza ve tanıtmamıza vesile oldu. Kendi de bir Karapapak Türkü olan Valeh Hacılar'la Karapapaklar'ın yaşadıkları binlerce yıllık ata dede Türk topraklarını (Borçalı'yı Karayazıyı, Başgeçit'i...) defalarca dolaşım bilimsel araştırma ve incelemeler gerçekleştirdik. Gürcistan ve Azerbaycan cumhuriyetlerindeki her türlü bilimsel faaliyetimizin içinde kendilerinin yanı sıra değerli eşi Ruhsare Hanım, oğulları Fahri ve Namık da yer aldı. Hacılar Ailesi (aileye daha sonra katılan gelinleri Zarife ve Ayten'le de birlikte) âdeta bir enstitü gibi çalışıp Gürcistan – Azerbaycan – Türkiye ilişkilerine her alanda katkı sağladılar. Gürcistan – Azerbaycan arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde, Tiflis'te Türk matbuatının ve kültürel etkinliklerinin yeniden başlamasında ve canlanmasında Gürcistan ve Azerbaycan Devlet Başkanlarının defalarca övgüsüne ve ödüllere layık görülen Prof. Dr. Valeh Hacılar'ın; eşi filolog Ruhsare Hanım'ın, Azerbaycan Cumhuriyeti Tiflis Büyükelçiliği Kültür ve Eğitim Ataşesi oğlu Dr. Fahri Valehoğlu Hacılar'ın, Tiflis Türk Tiyatrosu Yönetmeni ve Oyuncusu Namık Hacılar'ın rolü oldukça büyüktür.

Prof. Dr. Valeh Hacılar, Türk dünyasına, Türklük bilimine en büyük hizmetini hiç kuşku yok ki, yazmış olduğu herbiri alanının ilk ve orijinal olma özelliği taşıyan 24 kitabı ve 250 makale ve bildirisiyle yapmıştır. Hacılar'ın makale ve bildirilerinin listesi ayrı bir makale konusu oluşturacak nitelikte olduğundan bu yazımızda onun yalnızca halk edebiyatı, halk bilimi, dil, edebiyat, sözlük bilim, dil bilimi ve dil öğretimi alanlarında yazmış olduğu kitaplarının künyesini vermekle yetineceğiz:

1. (Karlo Kaladze ile birlikte), *Samet Vurgun 70*, Tiflis, 1976, (Azerbaycan Türkçesi ve Gürcüce).
2. (Elihan Binnet ve Eflatun Saraçlı ile birlikte), *Bir Sinede İki Ürek*, Bakü, 1981.
3. *Azerbaycanca–Gürcüce Mektepli Lüğeti*, Tiflis, 1989, (Azerbaycan Türkçesi-Gürcüce).
4. *Folklorumuzun Üfüqleri*, Bakü, 1991.
5. *Azerbaycan Folkloru En'enerleri*, Tiflis, 1992.
6. *Azerbaycan Dili ve Edebiyatı* (Ders Kitabı), Tiflis, 1994.

7. *Qarapapağ Mehralı Bey*, Tiflis, 1996.
8. *Azerbaycan Folkloru Antologiyası II: Borçalı Folkloru*, Bakü, 1996.
9. *Azerbaycan Edebiyatında Testler (Orta Mektep Müellimlerini Yoxlamadan Geçirmek Üçün)*, Tiflis, 1997.
10. *Azerbaycanca-Gürcüce ve Gürcüce-Azerbaycanca Lüğət*, Bakü-Tiflis, 1997.
11. *Gürcüce-Azerbaycanca Danışiq Kitabcası*, Rustavi, 1997.
12. *Azerbaycanca - Gürcüce Danışiq Kitabcası*, Gence, 1998.
13. *Kendim Lecbeddindi Özüm İbrahim*, Tiflis, 1999.
14. *Herşenin Ocağı Şe'rler ve Poema*, Tiflis, 2000.
15. *Borçalı Mehralı Bey Tarihi Heqiqetlerde*, Tiflis, 2001.
16. (E. Abhazava ile birlikte), *Gürcü Dili-Azeri-Türk Okullarının III. Sınıf Dersliyi*, Tiflis, 2002.
17. *Hanı Sazım Hanı Senin Tellerin (Türk Dilli Gürcü Âşığı Şıvganın Heyatı, Yaradıcılığı)*, Tiflis, 2002.
18. XIX. *Yüzlükde Borçalıda Gaçaglıq Herekatı*, Tiflis, 2003.
19. *Gürcüstanda Türk Halq Edebiyatı Eneneleri*, Bakü, 2005.
20. *Ulu Baban Kim Olub? I. Kitab (Bolus-Kepenekçi XIX. Yüzil)*, Tiflis, 2005.
21. *Ulu Baban Kim Olub? II. Kitab (Darvaz Kendi – XIX. Yüzil)*, Tiflis, 2006.
22. *Azerbaycan-Gürcü Folklor Elegeleri*, Tiflis, 2007.
23. *Türkdilli Gürcü, Yunan ve Aysoru Aşiq-Şairleri*, Bakü, 2007.
24. *Heste Hasan (Heyatı, Şeirlerinden Seçmeler)*, Tiflis, 2009.

Anılan bilimsel eserlerin yazarı olan Prof. Dr. Valeh Hacılar, aynı zamanda Türk dünyasının seçkin ve saygın şairleri arasında yer almaktadır. Hacılar'ın şiirleri 2000 yılında Tiflis'te *Herşenin Ocağı Şe'rler ve Poema* adıyla kitap olarak yayımlandı. Onun hayatı, yetiştiği çevre, edebî kişiliği ve şiirleri ile ilgili bir doktora tezi ve kitap da Atatürk Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Semra Alyılmaz tarafından hazırlandı (Alyılmaz, 2003).

Birkaç bilim adamının bir araya gelip yazabileceği kadar bilimsel esere / yayına sahip olmasına; birçok edebî dergi ve antolojide hakkında bilgiye ve şiirlerine yer verilmesine rağmen ne yazık ki, Prof. Dr. Valeh Hacılar Türk dünyasında ve Türkiye'de hak ettiği ilgi ve desteği hiçbir zaman görmedi. Onun asistanları hatta öğrencilerinin öğrencileri bile Türkiye'nin adı sanı büyük üniversitelerinde "Profesör Dr. (!)", "Doçent Dr (!)" unvanlarıyla görev yaparlarken o, evinde misafir ettiği, yaptıklarını, yazdıklarını kendilerine teslim ettiği sözde bilim insanlarının önce oyalamaları sonra da engellemeleri yüzünden Türkiye üniversitelerindeki öğrencilere ve öğretim üyelerine engin bilgi birikimini aktarma imkânını bulamadı. Kendine sonraki yıllarda Türkiye ve Türkiye dışındaki yabancı ülkelere yapılan tekliflere ise her zaman nazik bir şekilde "Hayır" diyerek Gürcistan'daki Türklerin seçkin temsilcisi ve sesi olmayı tercih etti. Onun Gürcistan'da kalması, Gürcistan'dan ayrılmaması

sayesinde Tiflis İ. Çavçavadze Devlet Üniversitesi'nde faaliyet gösteren Azerbaycan Dili / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü kapanmaktan kurtuldu. Rus Dili ve Edebiyatı, Ermeni Dili ve Edebiyatı Bölümleri kapatılırken Azerbaycan Dili / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün açık kalması Hacılar'ın Gürcistan'daki gücünü, nüfuzunu göstermesi bakımından da son derece anlamlıdır.

Gürcistan'da Akademik (Ordinaryüs) unvanına sahip tek Türk bilim adamı olan Valeh Hacılar'ın Türkiye'de Türkiye Cumhuriyeti Devleti adına faaliyet gösteren Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Kültür Bakanlığı, TÜRKSOY... gibi kurum ve kuruluşların bugüne kadar yaptıkları hiçbir sempozyuma, kongreye, panele, toplantıya davet edilmeyişi son derece şaşırtıcıdır. Bir çoğu yeterince Türkçe bilmeyen, Türklük bilimi ile ilgileri "hobi"den ileri gitmeyen, fırsatını bulduklarında açık biçimde Türkiye Cumhuriyeti ve Türkler hakkında haksız eleştiriler yapan; buna rağmen Türkiye'de yapılan faaliyetlere (söz konusu faaliyet bilimsel sempozyum da olsa, Türkçe olimpiyatı da olsa, Matematik olimpiyatı da olsa) davet edilen aynı bilim insanları(!)na ödüller veren kurum ve kuruluşlarımızın yöneticilerinin bizim aklımızın ermediği (!) elbette bir bildikleri vardır.

Prof. Dr. Valeh Hacılar, birkaç yıldan beri ciddi sağlık problemleri yaşamasına (4 büyük ameliyat geçirmesine) rağmen çalışmalarını aralıksız olarak sürdürmektedir. Yeri gelmişken Hacılar'ın tedavisi sırasında gösterdikleri yakın ilgi ve destekten dolayı bazı kişileri saygıyla ve minnetle anmak istiyorum. Valeh Hacılar, hastalığının başından itibaren tıpkı Atatürk'ün işaret ettiği gibi "*Beni Türk Hekimlerine Emanet Ediniz*" diyerek Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne geldi. Prof. Dr. Yusuf Bayraktar ve ekibi (başta Doç. Dr. Devrim Akıncı olmak üzere) Türk doktorlarının hem bilgi ve becerisini hem de ilgi ve konukseverliğini Hacılar'dan esirgemediler.

Valeh Hacılar kendisine gösterilen ilgiden duymuş olduğu memnuniyeti Prof. Dr. Yusuf Bayraktar'a ithafen yazdığı "*Seni Deyib Geldim Yusuf Bayraktar*" başlıklı şiirinde şöyle dile getirmektedir:

*Seni deyiş geldim Yusuf Bayraktar,
Şöhretin, güdretin dodaglarında,
Uçdum, uçduğda yoh, son bir ümidin,
Sönük bir gümanın ganatlarında.*

*Mene melhem oldu ilk görüşdece,
Duyan bahışların, gören ellerin,
O sirlî, sehrli sözün, söhbetin
Deyişdi semtini gara yellerin.*

*Dedin "Ürekli ol, bura da Veten",
Mene ümid dolu bir ışık verdin.
Hayata gayıtdım, benim dünyama,
Adını sanını yaraşığ verdin.*

*Ora son şerimi yazdım da geldim,
Yoldaşım- saralan, sönen arzular.
Gayıtdım, o şere bahdım da güldüm,
Ve bu şeri yazdım, Yusuf Bayraktar.*

Valeh Hacılar'a Ankara'daki tedavisi sırasında en büyük desteği verenlerin başında ona her seferinde evinin kapısını sonuna kadar açan, bir aile sıcaklığı ve ortamı yaşatan Bulut Ailesi (Keçiören Emniyet Müdürü Fahri Bulut ve değerli eşi Dr. Safiye Bulut) gelmektedir. Keçiören Emniyet Müdürü Fahri Bulut, Türkiye Cumhuriyeti Tiflis Büyükelçiliği Koruma Amirliği yaptığı sırada Hacılar Ailesi'yle (bizim de vesilemizle) tanışıp dostluk kurar. Mesleğinde başarılı bir yönetici / amir olduğu o kadar Türk dünyasıyla ilgili bilgiye de sahip olan Fahri Bulut, Gürcistan'da görev yaptığı yıllarda Karapapak Türkleri'nin Türk Büyükelçiliği yetkilileri tarafından dikkate alınması, dertlerinin dinlenilmesi, sorunlarına çözüm yolları aranması hususlarında büyük gayret gösterir.

Hacılar, kendilerini hem Gürcistan'da hem de Türkiye'de (Ankara'da) yalnız bırakmayan, ameliyatları sırasında sürekli yanında olan vefalı dost Fahri Bulut ve ailesine ithafen yazmış olduğu "*Ankara'da Bir Evim Var*" başlıklı şiirinde şöyle demektedir:

*Ankara'da bir dünyam var
Safdı suyu, havası,
Mayası nurdan tutulub,
Tükenmezdir ziyası.*

*Ankara'da bir evim var,
Bezeyi körpe sesi,
Sencer Bey'le Zeynep Hanım
Könülller teranesi.*

*Ankara'da bir zirvem var,
İnsanlığın zirvesi,
Bu şehirde Fehri'm yaşar
Mene gardaş evezi.*

Valeh Hacilar, eşi Ruhsare Hanım'la birlikte 2008 yılının Temmuz ayında İstanbul'a gelmişlerdi.¹ Biz de onları yalnız bırakmamak için Kırgızistan'daki ve Çin'deki çalışmalarımızın tarihini değiştirip ailece İstanbul'a gittik. Birkaç gün birlikte geçirdik. Hastalığına ve ağır ameliyatlara geçirmesine rağmen genel durumu iyi görünen Valeh Bey'le ve eşi Ruhsare Hanım'la bir gün İstanbul'u gezip tam "Nerede oturalım?" diye düşünürken Valeh Bey "Nazım'ın (Nazım Hikmet'in) *Gülhane Parkı'nda*" dedi. Nazım Hikmet'in bir şiirine konu olan Gülhane Parkı'nda oturduk; çay, ayran içip Boğaz'ı seyrettik.

Valeh Hacilar'ın şiirleri üzerine doktora tezi hazırlayan eşim ve meslektaşım Semra Alyılmaz, Gülhane'deki sohbet sırasında Valeh Bey'e: "Hocam, her konuda yazılmış çok güzel şiirleriniz var. İstanbul için de şiir yazdınız mı?" diye sordu. Valeh Bey de "Semra, Allah her şehir için bir şair gönderiyor. İstanbul'un şairi de Yahya Kemal. Onun şiirlerinin üzerine şiir yazmak olmaz. Ancak yine de senin hatırın için bir şeyler söyleyeyim" dedi. Hacilar'ın Dr. Semra Alyılmaz'a başlıklı şiiri şöyledir:

"Menden teze şiir heber alan dost,
Bes yazın gelmesi şiir deyil mi?!" H. Arif
"Hocam, İstanbul'a şiir yaz" dedin,
Dostların gelişi şiir deyil mi?!
Üsküdar, Kadıköy, Gülhane, Taksim,
Çamlıca görüşü şiir deyil mi?!"

Burda heyran kaldım neler nelere,
Yaradan ellere, guran ellere,
İstanbul yurd imiş möcüzelere,
Onun her garışı şiir deyil mi?!"

Şükür ki, görüşdük burda bir daha,
Şükür ki, yaşadık bir ömür daha.
Canım feda olsun Sübhan Allah'a
Dünyanın gerdişi şiir deyil mi?!"

Hele gurumamış gözlerin nemi,
Üstümüzü aldı ayrılık demi,
Yolcu yolda gerek, açın yelkeni,

¹ Prof. Dr. Valeh Hacilar, İstanbul'a TİKA ile Milli Eğitim Bakanlığının TİKA'nın Türkoloji Projesi çerçevesinde Türk Cumhuriyetlerindeki bilim adamları ve öğretim üyeleri arasında iletişimi sağlamak amacıyla gerçekleştirmiş olduğu program çerçevesinde gelmiştir.

Valeh'in gedışı şeir deyil mi?!

Valeh Hacılar'ın hastalığı 2009 yılında ne yazık ki, tekrarladı. Bir kez daha Ankara'ya ameliyat için geldi. Yapılan cerrahî müdahaleye rağmen durumunda önemli bir değişiklik olmadı. O, dayanılmaz ağrılarına rağmen (torunları Valeh ve Ümit'in aileye katılmalarının da verdiği güç ve destekle) çalışmalarını sürdürmektedir.

Akademik Prof. Dr. Valeh Hacılar'ın Yeni Kitabı:

Valeh Hacılar, Heste Hasan Heyatı, Şeirlerinden Seçmeler, Universal Neşriyat, Tiflis, 2009, 86 s.

Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri arasında yer alan, yürütücülüğü tarafımdan yapılan "Güney Türkistan, Kafkaslar ve Avrupadaki Türk Yazıtları" adlı uluslararası proje kapsamında araştırma ve incelemeler gerçekleştirirken ekip olarak 25-26-27 Temmuz 2009 tarihlerinde Valeh Hacılar Bey'i evinde ziyaret ettik. Hasta olmasına rağmen uzun uzun sohbet edip engin bilgilerinden yararlandık.

Valeh Hacılar'la sohbetimizin bir bölümünün konusunu onun "Universal Neşriyat"tan henüz çıkan kitabı *Heste Hasan (Heyatı Şeirlerinden Seçmeler)* oluşturdu. Hacılar'ın daha önce yayımlanan kitaplarının her biri hiç kuşku yok ki, en az bu kitabı kadar değerli bilgileri içermektedir. Ancak Hacılar, arşiv belgelerini inceleyip, Gürcistan, Azerbaycan, İran ve Türkiye'de birinci derece kaynak kişilerle, âşıklarla, ozanlarla, halk bilimi uzmanlarıyla ve edebiyat tarihçileriyle bizzat görüşüp hazırladığı bu kitabına büyük önem vermektedir. Onun bu kitap üzerinde hassasiyetle durmasının temel sebeplerinden birini de hakkında kaynaklarda pek fazla bilgi bulunmayan "Heste Hasan"ın hem Gürcistan'da hem Azerbaycan'da hem de Türkiye'de şairlerinin başkalarına mal edilmesinin, başkalarıyla karıştırılmasının önüne geçecek olması düşüncesi yatmaktadır.

Hacılar'ın yeni eseri, *Ön Söz, Şeirler ve Menbeler* başlıklarını taşıyan üç ana bölümden oluşmaktadır.

Eserin 3-24. sayfalarını kapsayan *Ön Söz* başlıklı bölümde Valeh Hacılar, Heste Hasan'ın doğum yeri, doğum ve ölüm tarihleri ile ilgili tartışmalı bilgileri ayrıntılı olarak dikkatlere sunmakta ve yaptığı araştırma ve incelemeler sonucunda Heste Hasan'ın Ahalkalek bölgesinin Havet Köyü'nde 1800 yılında doğduğunu ve 1866 yılında da öldüğünü tespit ettiğini kaydetmektedir.

Eserin 25-80 sayfalarını içeren *Şeirler* başlıklı ikinci bölümde Valeh Hacılar Heste Hasan'a ait olduğunu kesin olarak tespit ettiği şairleri "Goşmalar (s. 26-42)", "Geraylılar (s. 43-45)", "Tecnis (s. 46)", "Cığalı Tecnis (s. 47)", "Divaniler (s. 48-55)", "Mühemmes (s. 56-57)", "Deyişmeler (s. 58-74)", "Muhtelif Şeirlerden Parçalar (s. 75- 80)" başlıkları altında dikkatlere sunmaktadır.

Goşmalar başlıklı bölümde "Menim", "Oynamasın", "Gözeller", "Azad Olar", "Gerek", "Bu Sarayları", "Muyların", "Efendim", "Getti", Daşdıgullar

Gözelleri", "Dedi", "Gözder", "İndi", "Maşallah", "Perişan", " Bu Gece", "Kim İdi" başlıklarını taşıyan şiirlerden oluşmaktadır. Heste Hasan'ın Türkiye'de de çok bilenen, bestelenen ve TRT Arşivleri'nde "Erzurum Türküsü" olarak yer alan "Oynamasın" başlıklı şiirini dikkatlere sunmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz:

*Gözeller bezenmiş toya gederler,
Sizlere amanat, gız oynamasın.
Yığılırlar rica, minnet ederler,
Yüngüllük eleyib tez oynamasın.*

*El-alem yığılıb ona baharlar,
Yahşı ada yaman adlar taharlar,
Oynadırlar, sonra başa gaharlar,
Al vala altında göz oynamasın.*

*Heste Hasan der ki, ala göz yarım,
Gurban olsun sana devletim, varım,
Demem oynamasın, oynasın hanım,
Kemerden aşığı diz oynamasın*

Eserin "Geraylılar" başlıklı bölümünde "Geler", "Dırgınada", "Yalvara-Yalvara" başlıklı şiirlere; "Tecnis" başlık bölümde "Bir Güneş", "Cığalı Tecnis" başlıklı bölümde ise, "Bir Birçek" başlıklı şiire yer verilmiştir.

Kitabın "Divaniler" başlıklı bölümü "Üstüdedir", "Bir", "Bir Su Ver", "Bugün", "Kimde Var", "Mendedi", "Birdi Bir", adlı şiirlerden; "Muhammes" başlıklı bölümü ise, "Eyri" başlıklı şiirden oluşmaktadır.

Valeh Hacılar, kitabın "Deyişmeler" başlıklı bölümünde Heste Hasanın Gul Garenî ile yapmış olduğu 4; Ürfanî ile yapmış olduğu 1; Usta Polad ile yapmış olduğu 3 deyişme (atışma) metnine yer vermiştir.

Eserin "Mühtelif Şeirlerinden Parçalar" adlı bölümü ise, "Canım", "Lazımdı", "Var", "Neylesin", "Geleyir", "Usda Polad'a" başlıklarını taşıyan şiirlerden oluşmaktadır.

Valeh Hacılar, kitabın üçüncü bölümünü oluşturan *Menbeler* başlıklı kısımda ise, eseri hazırlarken yararlanmış olduğu kaynakları "Kitablar", "Megaleler", "Arhiv Senedleri" ve "Canlı Gaynaglar" başlıkları altında dikkatlere sunmaktadır.

Eserin son iki sayfası "İçindekiler" ve "Kitabın Künyesine Ait Bilgileri" içermektedir.

Sonuç:

Heste Hasan'ın "Bir" redifli divanisinin Ağbabalı Âşık İskender tarafından nakledilen variantının son dizeleri şöyledir:

İçmedim aşk badesini
Hem ohuyam, hem yazam,
Böyle getmez bu ülüzgâr,
Elbet gelir bir ayam,
İli min iki yüz on dörd,
Hesabı yoh ki sayam,
Çoh âşıklar geldi keçti,
Heste Hasan yüzde bir.

Valeh Hacılar, eserinde Heste Hasan'ın kendisi için "Çoh âşıklar geldi keçti, Heste Hasan yüzde bir" ifadesini kullanmasını (onun şiirlerinin kalitesini dikkate alarak) haklı bulmaktadır. Biz de Türklük bilimi, Türk halk bilimi, Türk halk edebiyatı, Türk mitolojisi, Türk dili, Türk tarihi, sözlük bilimi ve dil öğretimi alanlarında yazmış olduğu 24 kitabı, 250 makale ve bildirisi bulunan ve son kitabı Heste Hasan ile de tartışmalı bir konuyu daha aydınlatan Akademik Prof. Dr. Valeh Hacılar için "Çok bilim adamları gelip geçer; Valeh Hacılar gibisi binde bir" diyor; sağlıklı, huzurlu, mutlu ömür dileğiyle yeni eserlerini bekliyoruz.

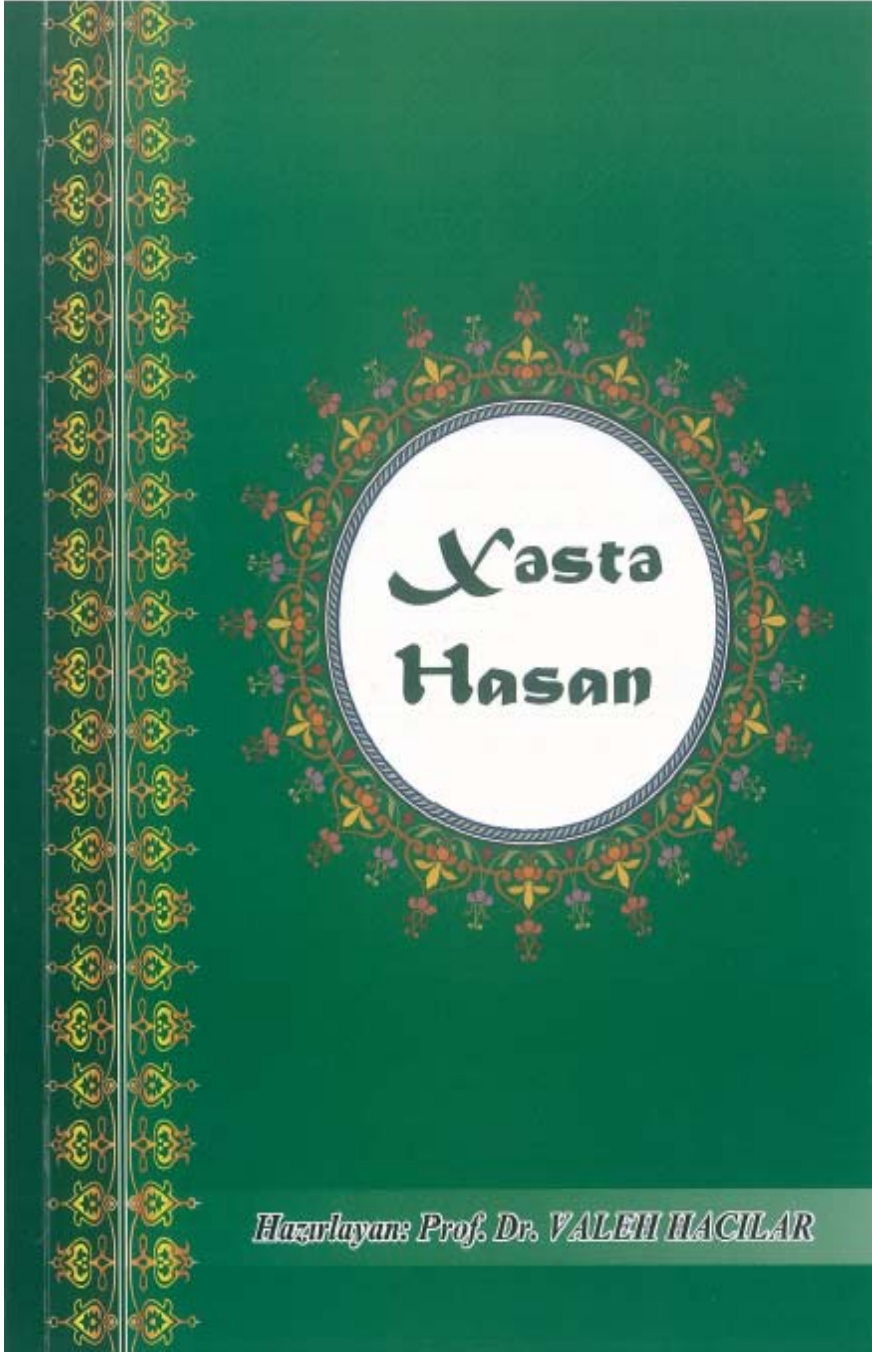
KAYNAKÇA

- AĞACANGIZI, Gültekin (2006), *Gürcüstan Metbuatında Azerbaycan Edebiyatı Meseleleri*, Bakü.
- AHUNDOV, Ehliman - FERZELİYEV, Tehmasib - ABBASOV, İsrail (1985,1986), *Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri I-II*, İstanbul, Yayıma Hazırlayanlar: Saim SAKAOĞLU, Ali Berat ALPTEKİN, Esmâ ŞİMŞEK.
- ALYILMAZ, Cengiz (1997), Borçalılı Şair Vilayet RÜSTEMZADE, *Kardaş Edebiyatlar Dergisi*, S. 41, İzmir, 8-11.
- ALYILMAZ, Semra (2002), Borçalı (Gürcistan) Karapapakları'nın (Terekemeleri'nin) Tarihine Dair, *Yeni Türkiye*, S. 43, Ankara, 288-291.
- ALYILMAZ, Semra (2003), *Borçalılı Bilim Adamı, Eğitimci, Şair Valeh Hacılar Hayatı- Sanatı- Şiirleri*, Ankara.
- CEFERZÂDE, Ezize (2006), *Azerbaycan'ın Âşık ve Şair Kadınları*, Ankara, Yayıma Hazırlayan: Dr. Cengiz ALYILMAZ.
- HACIYEV, Abbas (1980), *Tiflis Edebî Mühiti*, Bakü.
- HEKİMOV, Mürsel İ. (1999), *Azerbaycan Âşık Şe'r Şekilleri ve Gaynagları*, Bakü.
- HÜMMET, Rafiq (2007), *Edebî Gürcistan*, Tiflis.

İSABALIGIZI, Tinatin (1999), *Borçalı Âşığı Mühiti*, Bakü.

KARAHAN, Leyla (2004), Semra Alyılmaz, Borçalılı Bilim Adamı, Eğitimci, Şair Valeh Hacilar Hayatı, Sanatı, Şiirleri, Devran Yayıncılık, Ankara, 2003, VI+277 s., *Türk Kültürü*, S. 493-494, Ankara, 632-634.

MİŞİYEV, Adil (1987), *Azerbaycan Yazıcıları ve Tiflis Edebi-İctimaî Mühiti (1820-1905)*, Tiflis.

Prof. Dr. Valeh Hacilar'ın yeni kitabının dış kapağının görüntüsü

Prof. Dr. Valeh Hacılar'ın yeni kitabının iç kapağının görüntüsü